

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

Длугопольського Олександра Володимировича

на дисертацію **Яреми Олега Романовича**

«Макроекономічний аналіз впливу державного сектора на економічне зростання в Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

Актуальність теми наукового дослідження

Державний сектор економіки виділяється серед інших макроекономічних секторів особливим характером участі в економічному зростанні та розвитку, оскільки характеризується не лише здатністю продукувати фінансово-економічні та соціально-екологічні ефекти, але й уособлює в собі владні повноваження, виконує перерозподільчу роль тощо. Економіка добробуту, позитивно апробована в багатьох країнах Європи, центральну роль відводить саме державному сектору економіки та його здатності продукувати соціально значущі блага. І хоча масштаби присутності державного сектора залежно від типу моделі добробуту можуть відрізнятися, однак його значення в стимулюванні або консервації економічного розвитку є беззаперечним.

Структурні зміни в державному секторі економіки України, їхня орієнтація на економічне зростання сьогодні відбуваються в складних та суперечливих умовах – неефективне використання ресурсів державного сектора, ігнорування його потенціалу, висока корупційна складова, акцент на олігархічні інтереси, а не суспільні цінності. Вирішення цих проблем вбачається особливо актуальним з огляду на необхідність забезпечення

економічного зростання та концентрації ресурсів для підтримки обороноздатності України на довгострокову перспективу.

З огляду на вищезазначене, робота є актуальною як з теоретичної, так і з практичної точок зору. Автор вивчив, проаналізував монографічні й аналітичні ресурси, матеріали первинної звітності державних підприємств, статистичну літературу щодо предмета дослідження. Характеристика економічних явищ і процесів, що відбуваються у державному підприємницькому секторі економіки України, підтвердила актуальність і своєчасність проведеної наукової роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами та практичне значення одержаних результатів

Автор дисертаційної роботи доволі аргументовано доводить теоретичні положення до результуючих практичних висновків, спрямованих на удосконалення механізму функціонування державного сектора національної економіки. Сформульовані і запропоновані у дисертаційній роботі ідеї, методичні підходи, пропозиції, узагальнення та висновки використовувались при підготовці документів аналітичного концептуального характеру, що підтверджується відповідною довідкою про впровадження. Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри економічної теорії Львівського національного університету імені Івана Франка "*Ринкові та інституційні механізми розвитку господарської системи України*", затвердженої Міністерством освіти і науки України (№ державної реєстрації 0114U000872).

Теоретичні розробки автора апробовані на багатьох міжнародних та всеукраїнських конференціях. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 16 наукових праць, загальним обсягом 4,55 друк. арк., в тому числі 7 статей у фахових виданнях та 8 тез доповідей, 1 стаття у зарубіжному виданні (Польща). В опублікованих працях розкрито основні положення дисертаційної роботи. Це стосується і автореферату, в якому в повному

обсязі відображено основні результати проведеного авторського дослідження. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистого здобутку дисертанта.

***Сутність, обґрунтованість наукових положень,
висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність***

Мета, поставлена дисертантом у роботі, полягає у розвитку теоретичних основ управління державним сектором економіки, розробці рекомендацій щодо формування ефективної системи управління державними підприємствами, виявленні шляхів детінізації державного сектора, посиленні макроекономічного регулювання та впливу державного сектора на показники зростання вітчизняної економіки. Об'єкт дослідження становлять процеси впливу державного сектора на економічне зростання в неусталеній господарській системі України.

За своєю структурою дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, кожний з яких присвячений ключовим питанням формування ефективної структури державного сектора, зв'язаних логічною послідовністю, а також висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг дисертаційної роботи – 187 ст., основний текст включає 160 ст. Робота містить 10 таблиць, 11 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел містить 289 найменувань.

Згідно вимог, у вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету й завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення, відображено дані про апробацію, публікації, структуру і обсяг роботи.

У першому розділі «*Теоретико-методологічні засади аналізу впливу державного сектора на економічне зростання*» розкрито суть, функції, методологію. Аналізуючи відносно складні, однак актуальні для державного сектора процеси, автор оперує такими поняттями як «державна власність» (с.11), «державний підприємницький сектор» (с.14), «ефективність

державних підприємств» (с.21-22). В роботі проаналізовано ключові стратегії модернізації та роль державного сектору в їх реалізації (с.25-29), а також тенденції розвитку державного сектора економіки на прикладі країн ОЕСР та України (с.33-35).

У другому розділі «*Макроекономічна оцінка впливу державного сектора на економічне зростання України*» здійснено макроекономічне дослідження інституційного впливу державного сектора на економіку України та окреслено роль державного сектора в забезпеченні економічного зростання (с.59-69). Проведено регресійний аналіз оптимальної величини державного сектора в національній економіці (с.70-72), проаналізовано вплив державного підприємницького сектора на функціонування економіки в умовах нестабільності (с.91-101). Вагомою складовою дослідження у цьому розділі є оцінка ефективності інституційно-правового механізму управління державним сектором як передумови зростання національної економіки (с.120-130).

Третій розділ «*Перспективи оптимізації впливу державного сектора на зростання економіки України*» присвячений пошуку та пропозиції шляхів удосконалення інституційного механізму управління державним підприємницьким сектором, базуючись на «кращих практиках» зарубіжного досвіду. Автором запропоновано концептуальну модель функціонування державного підприємницького сектора національної економіки (с.134). Акцентовано увагу на важливості розвитку соціального діалогу між державним і приватним бізнесом (с.137) через укладання «контрактів нового покоління» та «контрактів життєвого циклу». В роботі проаналізовано роль специфікації власності для розвитку державного підприємницького сектора (с.149-150), оцінено рівень інституційної спроможності країн світу з високою часткою державних видатків у ВВП (с.153-154). Має цінність та наукову новизну запропонована дисертантом модель взаємозв'язку розміру державного сектору та ефективності державного управління, побудована за

показниками даних МВФ, що охоплює 165 країн світу за період 2000-2013 рр. (с.154-156).

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

- Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та особистих публікацій автора дає змогу виокремити такі головні наукові результати дослідження:
  - з позиції теорії воєнного кейнсіанства проаналізовано стан і динаміку інституту державного підприємницького сектора в Україні за умов нестабільності та військових дій, що дало змогу виявити інноваційно-інвестиційні чинники, які стабілізують вітчизняну економіку та забезпечать економічне зростання;
    - досліджено механізм тінізації державного сектора економіки та класифіковано його ключові чинники та прояви;
  - розроблено методологічні підходи стосовно визначення місця державного сектора в забезпеченні економічної рівноваги трансформаційної економіки із виокремленням факторів, що впливають на ефективність і конкурентоспроможність державного сектора: інноваційно-інвестиційні, інтелектуально-кадрові, корупція і тінізація, ступінь державної підтримки;
    - уточнено поняття «державний сектор економіки», «державний підприємницький сектор», обґрунтовано взаємозв'язок і відмінність цього поняття з категоріями «державна власність» і «державне управління». Державний сектор розглянуто як сукупність економічних об'єктів, сформованих на основі або за участю державної власності, щодо котрих можливе здійснення управління суб'єктами державної та місцевої влади задля збалансованого розвитку вітчизняної економіки;
    - виокремлено напрями підвищення ефективності інституційно-правового механізму управління державним сектором як передумови зростання вітчизняної економіки, а також запропоновано вектори економіко-інституційного удосконалення процесу управління державними підприємствами в умовах військово-економічної нестабільності;

– запропоновано шляхи покращення організаційної та функціональної структури управління державними підприємствами на засадах світового досвіду управління цим сектором економіки;

– сформульовано неприватизаційну модель розвитку на основі параметрів рентабельності, фаховості менеджменту, соціальних наслідків, перешкод, ризиків;

– обґрунтовано роль ВПК як визначального акумулятора інноваційно-інтелектуального потенціалу, здатного забезпечити економічне зростання в умовах нестабільності.

Дискусійні положення та зауваження

Загалом позитивно оцінюючи проведені дослідження, обґрунтованість наукових положень і висновків, їх достовірність і новизну, за доцільне вважаємо звернути увагу на низку критичних зауважень та дискусійних тверджень, які можуть стати підставою для наукових дискусій під час публічного захисту роботи Яремою О.Р. Зокрема:

1. Автор акцентує увагу на державному секторі економіки в контексті його вагомій ролі за умов воєнного конфлікту на Сході України (с.23), однак при цьому не зазначає, що на сьогодні держава досить неефективно фінансує обороноздатність країни через корупційну складову, перекладаючи тим самим цю функцію на громадський та приватний сектори, волонтерські організації.

2. Автор згадує про зв'язок між ефективністю функціонування державного сектора та забезпеченням суспільного добробуту (с.27), однак не деталізує цей зв'язок, а також не обґрунтовує чому, наприклад, в країнах із незначною часткою державного сектора (Японія, Пд. Корея, Нова Зеландія) добробут громадян тим не менш значно вищий, ніж в багатьох країнах ЄС, де частка державного сектора суттєво перевищує оптимальну (Греція, Україна).

3. Недостатньо зрозумілим залишається проведений аналіз впливу глобалізаційних процесів на державний підприємницький сектор.

Твердження про те, що за умови одночасної лібералізації торгівлі та потоків капіталу, малі і середні фірми України, а також підприємства, орієнтовані на внутрішній ринок, матимуть найбільші проблеми адаптації, є недостатньо переконливим і аргументованим з огляду на те, що державний підприємницький сектор в Україні представлений переважно великими монополізованими підприємствами.

4. Деколи порушується логіка наукового дослідження. В одних випадках автор розглядає весь державний сектор економіки України, а в інших – лише державний підприємницький сектор. Також результати регресійного аналізу щодо оптимального розміру державного сектора (с.71-72) доцільно було б представити у більш розгорнутому вигляді.

5. Згадуючи у розділі II та III про корупційну складову управління державними підприємствами в Україні, автор не доводить свої висновки емпіричними дослідженнями корупції. Слабкість інституційного регулювання цього сектора можна було б підтвердити низкою індексів, які характеризують якість інституційного середовища, якість управління, рівень корумпованості для більш наочного представлення цього аналізу.

6. В розділі III бракує детального аналізу табл. 3.1 та рис. 3.5, які автор наводить для демонстрації інституційної спроможності держав, ефективності державного управління.

7. В роботі зустрічаються окремі редакційні погрішності і неточності (с.20, с.27, с.33, с.36, с.63, с.120, с.147).

Загальна оцінка роботи

Загалом, незважаючи на окремі недоліки і дискусійні аспекти роботи, кандидатська дисертація Яреми О.Р. на тему «*Макроекономічний аналіз впливу державного сектора на економічне зростання в Україні*» є актуальним, оригінальним, завершеним та самостійним дослідженням, що має комплексний і новаторський характер. Більшість наукових положень і висновків, викладених в дисертації, мають достатній ступінь обґрунтованості

і наукової новизни. Автореферат відповідає змісту наукової роботи та комплексно розкриває зміст проведеного дослідження.

На підставі вищезазначеного, вважаємо, що дисертаційна робота та автореферат, відповідають вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій, а її автор Ярема О.Р. заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент –

д. е. н., проф., професор кафедри економічної теорії

Тернопільського національного економічного університету

Підпис *О. В. Длугопольський*

Завіряю:
Зав. загальним відділом *Г. В. Гарановська*

О. В. Длугопольський